

LF: = Lotta Fröjdfeldt

AG: = Andreas Grahn

LB: = Linda Barman

NE: = Nils Ekedahl

[Musikjingle]

NE: Personliga relationen, den är A och O.

LB: Lite då och då så stöter vi ju på studentprestationer som är bortom det vi kunde föreställa oss.

AG: Att diskutera betygsättning och bedömning med kollegor, det är ju hemskt.

[Musikjingle]

LF: Hej och välkommen till podden Högskolepedagogisk spaning. I dag ska vi prata om likvärdig bedömning i högre utbildning. Jag som modererar det här samtalet heter Lotta Fröjdfeldt. Jag är pedagogisk utvecklare vid Mälardalens universitet. Men viktigast är ju de tre spanare vi har med oss. Vi har med oss Andreas Grahn. Hej Andreas!

AG: Hej, hej.

LF: Adjunkt och lärarutbildare vid Mälardalens universitet. Och Linda Barman. Hej Linda!

LB: Hej, hej.

LF: Pedagogisk utvecklare och lärare vid KTH, och forskar bland annat om bedömning i högre utbildning. Och sist men inte minst: Nils Ekedahl. Hej Nils.

NE: Hej, hej.

LF: Docent och prorektor på Södertörns högskola. Och jag tänkte helt enkelt fråga Andreas om du skulle vilja börja spana lite på det här spännande området?

AG: Ja, det kan jag väl göra. Först och främst: Tack för att jag får vara med, det känns jättespännande. Min spaning handlar om ja, sanning, kunskap, bedömning och den tid vi lever i. Lite pretentiöst kanske, men ändå.

Jag tänkte börja med två citat. Det är ena är ungefär 350 år gammalt och det andra är ungefär fem år gammalt.

Det första lyder så här att sanning är sanning och måtte bliva sanning, ty hans majestät har detta garanterat. Det är sagt av den svenska ämbetsmannen Erik Dahlberg under en spionrättegång under det svensk-danska kriget under Karl X Gustav 1655.

Det andra citatet är sagt utav min dotter när hon var 14 år, när jag har sagt till henne att sanningen är att du har inte städat ditt rum på två veckor. Då svarade hon mig att sanningen stämmer inte alltid. Inte din, i alla fall.

Man kan ju småle då åt en 14-åringens ord, men båda citaten speglar i viss mån hur sanningsbegreppet har förändrats. Från någonting orubbligt till något mer flytande. Och då är det ju inte bara min dotter som har hittat på det här, utan det är ju fake news, alternativa fakta, AI och så vidare som ställer sanningsbegreppet i en annan dager än vad många kanske är vana vid. I dag tycks ju alla kunna skapa sin egen sanning, till skillnad från under Karl X Gustavs tid då.

Ett exempel på det är ju det här när vi lärare bedömer texter. Texter ifrågasätts, eller vår bedömning ifrågasätts på ett helt annat sätt, som det inte har gjorts tidigare. Jag kan få höra från studenter att jag tycker att det jag har skrivit är tillräckligt bra för godkänt. Säger studenter. Ungefär som att det vore en åsiktsfråga, om pizza är gott eller inte, ungefär sådär. Och om sanningsbegreppet har förändrats så har ju också kunskapsbegreppet förändrats. Och det gör ju att vår bedömning också kommer att påverkas, hur vi ska jobba med likvärdig bedömning.

En sak är ju att AI har förändrat möjligheterna för både lärare och studenter, särskilt när det gäller bedömning då. När jag talar om, när jag talar med kollegor om det här så kan jag, högst ovetenskapligt då, dela in kollegorna i två olika läger, beroende på vilken syn på kunskap man har, lite grann. Har man synen på kunskap som något oföränderligt, oberoende sådär, så tenderar man kanske till att gå tillbaka lite grann till att jobba med fler salstentor där man skriver för hand och så. Andra, som ser kunskap mer som någonting relationellt, någonting som man skapar i interaktion med andra, pratar också om andra möjligheter att bedöma studenternas kunskaper då.

Så min spaning, eller fråga om man så vill, är ju om vi i dag ser en kamp mellan olika kunskapssyner och synen på sanningen, och hur det kommer att påverka vår bedömning och auktoritet i framtiden. Kommer vi att kunna säga att lärarens bedömning är sanning, och sanning och måtte bli sanning? Eller kommer studenterna att hävda att lärarens sanning inte alltid stämmer?

LF: Och där avslutar du med en fråga, en spännande fråga. Har du något litet svar själv på den frågan?

AG: (skratt) Nej, egentligen inte. Det var just därför jag ställde den. Eller rättare sagt: Jag tycker att man kan se att det finns en ganska tydlig skillnad mellan olika kollegor i hur vi ser på kunskapsbegreppet och så. Och att det får konsekvenser just för likvärdig bedömning. Och eftersom vi ser så olika på det så blir ju risken att det inte blir likvärdigt.

LF: Så sant. Vad tänker du, Linda?

LB: Ja, tack så mycket, Andreas. Det här var ju jättespännande frågor, och ganska stora frågor, får jag väl säga. Men jag tänker: Spontant så kom jag att tänka på Ronald

Barnett, en professor som uttryckte att någonting som är viktigt att studenterna får med sig från högre utbildning så är att lära sig för en okänd framtid. Learning for an unknown future. Och då kan man ju fundera lite grann på det som du lyfter fram här: Är det så att vi ska arbeta med att bedöma sanning? Alltså, vem som har den rätta och korrekta lösningen, sanningen och svaret på någonting? Det vill säga mer bedömning *av* lärande. Eller kan man också tänka sig att vi faktiskt måste jobba med bedömning *för* lärande? Att studenter också under sin tid på universitetet får träna sig i att olika lärare, på samma sätt som olika professionella ute i näringsliv, arbetsliv, samhälle, kommer att se på olika argument och olika produkter och olika utsagor på olika sätt? Jag tror att vi behöver jobba med det mer. Jag stoppar där.

LF: Tack så mycket, Linda. Då är jag nyfiken. Nils, hur tänker du om Andreas spaning?

NE: Ja, men jättespännande tankar. Och... Ja men jag kan anknyta till det Linda sa alldeles här på slutet om att olika lärare bedömer olika. Och det är nog, det är inte bara ett, ibland uppfattas det som ett problem, och det kan säkert vara det, men det är en tillgång också, och ligger ju förankrat i liksom varje lärares uppdrag som lärare och ofta forskare. Nej, men jag tänkte på när Andreas tog upp den här tråden, att ja men vi förs ju liksom direkt in på det här uppdraget, och som jag tänker liksom är min roll då liksom att, direkt in i uppdraget som har givit oss de demokra..., de svenska lärosätena då, i demokratisk ordning liksom. Det här är vårt uppdrag att bedöma studenternas prestationer, och sätta betyg på dem så att de kan få examina och sådana här saker. Det kan ju vara väldigt tekniskt på ett sätt, men det är samtidigt verkligen kärnan i vår undervisning och i vårt uppdrag. Och ja men i förlängningen av det Andreas säger: Det finns ju en massa utmaningar och svårigheter, men också möjligheter i det här.

LF: Och då kan man ju fundera: Vad blir vårt uppdrag egentligen i förlängningen? Där kanske vi återkommer i framtida spaningar. Vi får se här. Vi tar, vi ser om Andreas vill kommentera någonting, det du har hört av dina kollegor?

AG: Tack för intressanta kommentarer. Jag är så nyfiken på vad ni andra har att säga, så kör!

LF: Yes. Då lämnar vi över spanarrodet till Linda.

LB: Tack så mycket. Ja, jag tänkte i den här spaningen fokusera på lärarperspektivet och det som kan vara en utmaning i att å ena sidan sträva efter att bedömningar är lika, och å andra sidan bedömningsgrunder som är yrkeslika. Och det här tycker jag kan illustreras av ett citat från en studie, där vi tittade på hur lärare omsatte det som då var ökade krav på att tydliggöra kopplingen mellan lärandemål och examinationer. Vilket då kan vara ett sätt att öka likvärdigheten vid bedömning.

Då uttrycker en lärare att det finns en risk att vi faller i fällan och bedömer det som är enkelt att bedöma, snarare än det som är viktigt att bedöma. Och liknande utmaningar tycker jag uppstår för lärare som i sitt arbete med bedömningar strävar efter en hög reliabilitet. Det vill säga: att sträva efter att bedöma lika oavsett vem eller när

bedömningen genomförs. Det kan då bli väldigt svårt med uppgifter som kan ge olika svar. Det kan också innebära att man som lärare strävar efter att minimera examinationer där studenterna försätts i olikartade situationer. Så med andra ord kan strävan efter en hög reliabilitet ske på bekostnad av olika uppgifter som innefattar tvetydigheter, eller kan ge olika lösningar, och i hög grad kan sägas efterlikna yrkeslivet. Det vill säga examinerande moment med en hög ekologisk validitet.

En mer nutida spaning är att risken med att bedöma det enkla återkommer med digitalisering, och där då ett argument för införandet av digital teknik handlar om standardisering. Snarare än att då mer utnyttja digital teknik för att möjliggöra kanske multimodala bedömningsformer så är tänket att om vi bara automatiserar så uppnår vi likvärdighet. Och då kommer vi till en uppfattning gällande likvärdig bedömning som jag har stött på som pedagogisk utvecklare, och i min forskning, nämligen uppfattningen att likvärdigt skulle innebära likadant, eller på samma sätt.

Och tittar vi i Svenska Akademiens Ordbok så kan vi istället tänka att likvärdiga bedömningar, det är något som har samma värde. De är jämngoda. Eller något som äger rum i lika hög grad, trots förefallande hindrande omständigheter. Men då innebär det att studenter mycket väl kan försättas i situationer som är mångtydiga, oklara, och där det händer sådant som är oväntat. Och studenternas förutsättningar för att visa sitt kunnande skiljer sig åt. Såsom det kan vara då i projektarbeten eller samarbeten med näringsliv, eller i verksamhetsförlagd utbildning som ju sker i skola och ute i världen, till exempel.

Utmaningen med att göra likvärdiga bedömningar, då situationer skiljer sig åt, såsom inom världen, det visade sig i en annan studie, där jag följde lärare som utvecklade bedömningsmallar. Och vid ett tillfälle när lärarkollegiet i den här studien, de satt och diskuterade hur de kriterierna skulle tillämpas, om studenter vid examinationstillfället råkade ut för en särskilt besvärlig patient. Så examinationen innefattade verkliga patienter. Då utbrister en lärare bestämt att ja, men det är ju inga robotar. Ja, då får man begå ett brott och avvika från mallen.

I min roll som pedagogisk utvecklare så lyfter jag ofta att tydliggörandet av bedömningsgrunder, de är viktiga för att underlätta bedömningsarbetet och föra diskussion med kollegor, synliggöra för studenter vad som är centralt i kursammanhang. Men det är fortfarande den samlade kunskapen som vi lärare har som ligger till grund för bedömningar. Och den låter sig inte helt och fullt sammanfattas i mallar och matriser.

Så avslutningsvis: Självklart vill vi sträva efter likvärdighet. Vi vill komma bort, bortom lärares eventuella personliga uppfattningar om olika studenter som kan påverka bedömning, och erbjuda studenter med särskilda behov likvärdiga förutsättningar i examinationssituationen. Men examinationen måste framför allt ta fasta på bedömning av sådant som är viktigt för studenter att kunna, och ibland innebär det också bedömning av det komplexa. Så iscensatt utifrån mångtydiga situationer, där bedömningsgrunden då är olik men bedömningen kan ändå göras

likvärdig. Tack.

- LF: Tack så mycket. Ja, det lät ju som en mänskligare avslutning än den där standardiseringen och robotiseringen, det digitala som du hade där i mitten. Men vad tänker du, Nils, om Lindas spaning?
- NE: Ja, men jag tycker det är en jätteviktig fråga som kommer upp, och ett jätteviktigt påpekande. Detta att likvärdighet och likhet inte alls är samma saker. Och det finns nog en stor risk i att tänk, att man slentrianmässigt eller lite sådär oreflekterat tänker att likvärdighet betyder likhet, och att om det till exempel handlar om omexaminationer så här, så måste man återskapa precis samma förutsättningar och göra likadant. Jag tycker man ska verkligen ta till sig detta att likvärdighet kan i praktiken betyda olika saker, men det är ett lika värde i själva examinerandet. Det tycker jag är superviktigt att ha med sig i den här diskussionen, för det är så lätt att vi hamnar i den här standardiseringsfällan.
- LF: Då hoppas jag att våra jurister är med på den tråden också. Andreas, vad tänker du om Lindas spaning?
- AG: Nej, jag satt och småskrattade för mig själv. Inte för att det inte var bra, Linda, absolut inte. Utan därför att jag hade också tittat på, varit inne på Nationalencyklopedin och tittat vad ordet likvärdig verkligen stod för. Och jag fastnade också för det här att det ska vara någonting, det ska vara av samma värde. Och det går ju inte att komma ifrån att det faktiskt ... det går ju inte så att säga, att betygsättning är ingen exakt vetenskap. Det går inte, det går inte att komma dit, eftersom sakerna vi bedömer *är* olika. En VFU-student, eller olika VFU-studenter som, deras prestationer i klassrummet till exempel, alltså det är klart att det är hopplöst att få in i en betygsmatris eller standardiserade saker. Så att det kommer an, återigen på, som du sa Linda, på lärares kompetens. Men givetvis ska vi ha saker att hålla i handen, så att säga. Så att det inte blir godtyckligt, givetvis. Men att det ska vara av samma värde tycker jag är viktigt att påpeka.
- LF: Tack för det. Ni verkar rörande överens, eller vad säger du, Linda?
- LB: Ja, men det verkar så, och jag tycker också om det här uttrycket "att hålla i handen". Och då tänker jag att hålla i handen är inte samma sak som att blint titta igenom, så att säga. Bedömningsmatriser i all ära, jag tycker det kan vara ett väldigt bra instrument, eller hjälpmedel. Men lite då och då stöter vi ju på studentprestationer som är bortom det vi kunde föreställa oss. Vi har inte lyckats få med det. Det fångas inte in i de här semantiska utsagorna som vi satt och tänkte så där långt i förväg, utan det är någonting som vi ändå ser. Det har var en jättespännande, bra, intressant prestation, den ska vi självklart kunna bedöma högt. Så det här hålla i handen tycker jag är ett väldigt bra uttryck att ta med sig. När det gäller bedömningsmallen.
- LF: Tack för det. Då tar vi och kikar på vår sista spanare. Nils, välkommen.
- NE: Ja, tack. Ja men jag tänk, det slår mig här att vi verkar vara överens om det mesta så

här, och jag tror inte att jag kommer att kasta in någon stor brandfackla heller. (skratt) Vi kanske skulle ha behövt tycka mer olika i det här. Men hur som helst, jag tänker egentligen två saker, två spår som jag vill säga någonting om, och som jag tror är viktiga för framtiden också, naturligtvis, och det är studentperspektivet, så klart.

Min bild är att det här med likvärdighet i bedömning har blivit liksom ett starkare önskemål under åren från studenternas sida. Och det kanske hänger, eller det hänger nog ihop med hur ungdomsskolan ser ut och hur betygssystemen ser ut i gymnasiet och så va. Men man ifrågasätter betygssystemen, eller bedömningen av olika prestationer, mer. Man är van att ... jo men det tror jag man vågar säga: liksom förhandla om bedömning och sånt där. Och på ett sätt kan jag tycka att ja, men det är väl bra att en gammaldags auktoritetstro i förhållande till, också till universitetslärarna liksom försvinner. Man ska inte svära på magisterns ord liksom, och det visste man redan i antiken, och det gäller fortfarande i dag.

Men det finns också någonting i det här som är lite bekymmersamt. Jag kan tycka att det är ... jag är inte säker på att det är en god utveckling att i alla lägen svara med anonymisering och att ta bort det personliga relationen, eller vad vi ska säga, mellan lärare och student. Det finns faror med det.

I en del fall är det ganska oproblematiskt. Man kan göra det. I andra fall är det nästan omöjligt, och jag tänker i de här situationerna som Linda pratade om i vårdutbildning så måste det vara väldigt svårt att liksom arbeta med anonymitet. Det känns inte som en framkomlig väg, egentligen, tycker jag.

Men det som väl egentligen är spaningen i det här som jag säger, det är att jag tycker mig se en, någonting som är ett större samhällsproblem och en större utmaning, och den bristande tilliten. Från, så att säga. Till högskolan som institution, till läraren som professionell. Och jag tror jag tänker väl i första hand så behöver man möta det, med tillit. På ett klokt sätt, naturligtvis, men tillit från läraren till sina studenter. Känner sig läraren osäker på studenternas prestationer så tror jag det där verkar i motsatt riktning också. Då blir det en osäkerhet kring bedömningar. Så tillitsfrågan skulle jag vilja ändå peka på att det är någon slags grundläggande i det här. Och det känns som en stor samhällsfråga överlag. Det kan inte bara isoleras till universitetssektorn liksom. Och den är svår.

Det andra perspektivet jag tänkte säga någonting om, det är också helt självklart i sammanhanget. Om jag först har studentperspektivet blir naturligtvis det andra lärarens syn på det här, lärarperspektivet. Och då tänker jag att ja, det är väl varje universitetslärarens sak att göra såna här, göra bedömningar av studenters prestationer på olika vis, och egentligen så kanske vi inte får så mycket träning i det, utan det där lär vi oss automatiskt efter vägen, och vi har olika hjälpmedel, eller olika så att säga stöd att hålla i oss; bedömningskriterier och kursplaner och lärandemål och olika saker.

Men det där är liksom en förmåga man övar upp efterhand. Men den är nog egentligen

alltid svår. Man ställs alltid inför liksom ganska knepiga överväganden, särskilt när man har olika betygsgrader och ska väga, ska liksom placera en viss prestation i det där systemet. Men det jag nog skulle vilja se mer av, och tror är en lösning – eller inte en lösning men ett svar i alla fall på detta med likvärdighet – det är ökad kollegial diskussion kring hur man bedömer. Det har vi sett här på Södertörn i olika utvecklingsprojekt vi har gjort inom högskolepedagogiken, att bedömningarna av en och samma studentprestation kan ju skilja sig väldigt mycket åt mellan olika lärare. I extremfallet så går det liksom, skiljer det mellan U och VG.

Och det där tänker jag att det är inte så väldigt förvånande egentligen, för varje lärare har sin uppfattning. Och måste också ha sin uppfattning av vad liksom är god vetenskap så att säga. Ytterst bottnar det ju i det. Men sättet att möta det, den här skillnaden, det är ju mer av kollegiala samtal. Och särskilt när man är flera lärare i en och samma kurs. Att diskutera bedömningarna, att kunna förankra det med någon annan. Men här tror jag också finns lite ovana. Varje lärare är liksom van att göra det här själv. Och det finns nog lite ovana att diskutera det med andra. Men jag tror att det är en väg framåt. Och det där är ett sätt att faktiskt utveckla ett professionellt omdöme ytterst, tänker jag.

LF: Tack så mycket. Det var väldigt spännande, det var ett lite tveeggat svärd, tolkade jag det som. Ökad tillit åt båda håll, samtidigt som det finns en, ökad tillit kanske till, behöver vi ha en ökad tillit till lärarnas bedömning, trots att den kan vara olika. Vad säger du, Andreas?

AG: Nej men ökad tillit, eller minskad tillit skulle man väl vilja säga. Jag har ju haft privilegiet att jag har jobbat som lärare från årskurs 7 upp till universitetet, där jag är nu då. Och under ett ganska långt antal år nu – börjar närma sig 25 år – och jag har ju verkligen märkt den här minskade tilliten från elever först, och sen studenter. Man märker att man blir ifrågasatt på ett helt annat sätt än vad man blev tidigare. Så det skriver jag definitivt under på.

Sen tänker jag även på det här med att diskutera betygssättning och bedömning med kollegor. Det är ju hemskt, eftersom man måste rubba sina egna cirklar. (skratt)

Nu var jag ironisk. Det ska jag säga. Det är givetvis jättebra om man kan göra det prestigelöst. Men det finns ett motstånd som du säger, emot det här, tror jag. Och det är just därför att man är van att göra på sitt sätt, och man är rädd, tror jag, att om det bli, skulle visa sig att man har bedömt olika, då tycker man ju också olika, och då måste man börja diskutera, och då kommer man närmare de här jobbiga kärnfrågorna lite grann. (skratt) Vad är det man bedömer? Och är det lärandet *av* någonting, eller är det lärandet *för* någonting, eller? Så att då börjar man komma alldeles för nära känsliga saker, tror jag. Mm. Tack.

LF: Tack så mycket för det. Linda, hur tänker du om Nils spaning?

LB: Ja, tack så mycket, det var jättemycket spännande där. Och jag tror ju också att det

handlar väldigt mycket om professionellt omdöme. Och jag tror att vi, precis som ni båda också lyfte, både Andreas och Nils här, att vi behöver ju, de här kollegiala samtalen är oerhört viktiga. Och att vi då utvecklar professionellt omdöme i relation till inte bara vårt ämne, vår disciplin utan, eller vår utbildning, utan också till våra kollegor. Det är någonting som vi utvecklar tillsammans. Då kanske det inte är så att vi har exakt likadana bedömningar mellan olika tidpunkter och mellan lärare, men vi kanske har en ökad riktnings i hur vi tänker. Och det är, så det tror jag verkligen på.

Sen tänker jag också på det här att bli ifrågasatt, att studenter kommer och pratar. Det kanske vi har gjort i många tider, eller sedan länge tillbaka, att vilja bli höjd från ett betyg till ett annat. Men jag tänker att om man använder sig utav bedömningskriterier exempelvis, eller diskuterar bedömningsgrunderna med sina studenter, så ökar man ju också möjligheten, eller vad man vill se det som, man kan ju också se det som risken, att de återkommer och vill diskutera och debattera och argumentera de här bedömningsgrunderna. Jag tror inte att det nödvändigtvis är så dåligt. Jag tror att det är rätt bra, så länge man håller sig till att prata om det som, det som vi ska bedöma så att säga. Det, om man går bortom, tillbaka till Andreas där igen. Det är inte så att jag tycker att min uppsats ska vara godkänd, därför att jag tycker att det här är sanningen. Utan att vi får studenterna att lära sig att argumentera på sakliga grunder. Då kan man ju komma in i en väldigt spännande diskussion tillsammans med studenterna. Men ja, jag tror att jag stoppar där. Det var väldigt spännande. Tack.

LF: Tack så mycket. Nils, vill du avsluta någonting utifrån dina kollegors kommentarer?

NE: Jag tänker på det här med professionella omdömet. Det är ju någonting vi har arbetat en del med på Södertörn också. Vi har ett särskilt centrum för praktisk kunskap. Och det var väl egentligen där jag kom i kontakt med den benämningen och den tanken liksom första gången. Men jag tycker att den har varit väldigt användbar i, när man ska tänka kring de här frågorna. För att det är ju inte frågor om rätt och fel, utan här är det frågor om liksom klok avvägning och att kunna också hantera de... egentligen varje student och varje prestation som, i sin situation liksom. Och det är lätt att tänka att ja, men det här ... vad ska jag säga, ifrågasättandet av likvärdighet och anonymiseringen och sånt där, anonymisering av examination och sådant där, att det är svaret på att möta den här liksom bristande tilltron. Men jag tror också att – och det kan man göra – men vi måste se till, eller måste tänka, och det tror jag alla egentligen gör också, att den personliga relationen, den är, den är A och O i utbildning, mellan lärare och elev. Och den är en del då av bedömningen.

LF: Tack. Och tack för det, mina tre kloka spanare. Vi har i dag fått höra om både att våga ifrågasätta sanning, och vad som är sanning, och bör man ifrågasätta alltid, och kan vi alltid öppna upp för att ifrågasätta? Vad är kunskap? Och hur, vad är bedömningsbart? Och vad behöver vi för kunskap, som vi ändå kan bedöma? Och hur kan vi utveckla det här kollegialt? Och kanske också hur det här förändras med artificiell intelligens.

Tack så mycket för i dag. Hej då.



[Musikjingle]